

ÚRAD KOMISÁRA
PRE DETI
Aby deti ostali deťmi

Centrum pre dieťa a rodinu - Dieťa v ohrození, n. o.

Správa z monitoringu národného preventívneho mechanizmu

Adresa zariadenia: Železničná 17, Lučenec
Zriaďovateľ : Dieťa v ohrození, n. o.
Riaditeľ: Mgr. Marcela Fiľová
Typ zariadenia: Centrum pre deti a rodiny
Dátum návštevy: 20. – 21.05.2025
Dátum vydania správy: 29.09.2025
Číslo spisu: KPD-MPS - 129/2025
Forma návštevy: neohlásená
Návštevu vykonali: Mgr. Veronika Mrázová, Mgr. Gabriela Cabanová,
Ivan Lakatoš, Mgr. Miroslav Feranc, Mgr. Lucia Potančoková

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.
komisár pre deti

Obsah

Obsah.....	2
1. Úvodné informácie.....	3
1.1. Národný preventívny mechanizmus, ciele a postupy.....	3
1.2. Charakteristika monitorovaného zariadenia.....	5
1.3. Priebeh návštevy.....	6
1.4. Závery z návštevy.....	6
2. Monitorované oblasti.....	7
2.1. Realizácia najlepších záujmov dieťaťa prostredníctvom vzťahov v zariadení.....	7
2.2. Režimové opatrenia.....	9
2.3. Kontakt s okolitým svetom / Realizácia práv dieťaťa na kontakt s biologickou rodinou a kroky smerujúce k návratu dieťaťa do svojej biologickej rodiny.....	14
2.4. Realizácia práv dieťaťa na oddych a voľný čas.....	18
2.5. Vedenie spisovej dokumentácie.....	19
2.6. Prostredie a materiálne podmienky zariadenia.....	21
2.7. Personál zariadenia.....	23
3. Prehľad opatrení komisára pre deti.....	24
3.1. Prehľad opatrení.....	24
3.2. Prehľad príkladov dobrej praxe.....	26
3.3. Iné aktivity komisára v súvislosti s monitoringom.....	26

1. Úvodné informácie

1.1. Národný preventívny mechanizmus, ciele a postupy

Komisár pre deti plní od roku 2023 **úlohy národného preventívneho mechanizmu** v Slovenskej republike (ďalej len „NPM“) podľa Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (tu uvedený protokol a dohovor ďalej len „Opčný protokol“ a „Dohovor“)¹.

Účelom NPM je zavedenie **systemu pravidelných návštev** (monitoringov) vykonávaných nezávislými medzinárodnými a národnými orgánmi na miestach, kde sú osoby pozbavené ich slobody, v záujme predchádzania mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „zlé zaobchádzanie“).

Postavenie NPM sa v zmysle čl. 3 opčného protokolu v Slovenskej republike zverilo do pôsobnosti troch už existujúcich orgánov ochrany ľudských práv - verejného ochrancu práv, komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.

Vo vzťahu ku pôsobnosti komisára pre deti **ide o výkon systematických návštev na miestach, kde sa nachádza alebo môže nachádzať osoba, ktorá je dieťaťom**. Ide nielen o miesta, kde takéto osoby sú alebo môžu byť obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci, ale aj o miesta, kde takéto osoby sú alebo sa môžu nachádzať v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti, a to bez ohľadu na to, či ide o zariadenia štátne alebo súkromné.² Cieľom národného preventívneho mechanizmu je zabrániť mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu **zo strany štátu**, teda len v miestach a na miestach, kde štát vystupuje prostredníctvom svojich zamestnancov alebo poverených osôb; Výkon NPM sa riadi internými predpismi Úradu komisára pre deti (ďalej len „ÚKPD“).

Slovenská republika má vytvorené represívne a kontrolné mechanizmy pre miesta, kde sú umiestnené maloleté deti bez možnosti opustiť tieto miesta. **Úlohou NPM je však vytvorenie preventívneho mechanizmu, s cieľom pôsobiť do budúcnosti**. Hlavnou pracovnou metódou je rozširovanie tzv. „best practices“, ktoré sú systematicky zbierané, analyzované a následne implementované do praxe, a to aj zo zahraničia.

Podľa odporúčaní OSN pre NPM bol vypracovaný **harmonogram návštev**, ktorého kritériá zohľadňujú geografické a logistické princípy tak, aby bolo možné vykonať návštevy vo všetkých miestach bez výnimky, kde sa nachádzajú maloleté deti a aby vykonanie návštev bolo systematické, teda opakované v horizonte niekoľkých rokov tak, aby bolo efektívne.

¹ § 4 ods. 1 písm. b) bod 2. Zákona 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím“).

² § 4 ods. 2 písm. h) Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

Komisár pre deti sa **pri návštevách zariadení zameria na odhaľovanie systémových nedostatkov**, ktoré vedú alebo by mohli viesť k zlému zaobchádzaniu s osobami umiestnenými v zariadeniach. Komisár pre deti skúma tak hmotné podmienky pobytu v zariadeniach, ako aj jeho inštitucionálny rámec, a všíma si záruky proti zlému zaobchádzaniu, t. j. mieru zabezpečenia práv osôb obmedzených na slobode a mieru ich praktického uplatňovania.³ Monitoring vykonávajú zamestnanci ÚKPD najmä rozhovormi s vedením a zamestnancami zariadenia, rozhovormi s deťmi umiestnenými v zariadení, pozorovaním priestorov zariadenia, nahliadaním do spisov a iných úradných záznamov.

Po **každom monitoringu sa spracuje správa**⁴. Správa sa skladá z jednotlivých častí – monitorovaných oblastí, kde sa popisujú zistené skutočnosti. V prípade zistených nedostatkov obsahuje správa návrh prostriedkov nápravy⁵ alebo žiadosť o prijatie opatrení⁶ s určenou lehotou na vykonanie nápravy. V prípade, že zariadenie má v nejakej oblasti dobré výsledky, resp. vhodne nastavené postupy, správa môže konštatovať, že takýto postup možno považovať za dobrú prax (tzv. „best-practices“).

Správa sa následne posieľa **na vyjadrenie monitorovanému zariadeniu**, s určenou lehotou na vyjadrenie. Zariadenie sa v určenej lehote má vyjadriť k navrhnutým prostriedkom nápravy/opatreniam a spôsobu ich realizácie. V prípade nedostatočnej odpovede zariadenia, zariadenie bude požiadané o doplnenie informácií, prípadne vzhľadom na charakter situácie bude informovaný nadriadený orgán. V zariadení je spravidla vykonaná komisárom pre deti opätovná návšteva, za účelom preverenia nápravy zistených nedostatkov.

Finálna verzia správy sa **zverejňuje v anonymizovanej podobe na webovom sídle ÚKPD** a posieľa sa koordinačnému orgánu NPM, ktorým je verejný ochranca práv.⁷ Sprístupnenie správy a oboznámenie verejnosti s nedostatkami a príkladmi dobrej praxe pomáha naplňať účel NPM, ktorým je prevencia zlého zaobchádzania.

³ Ako uvádza aj dôvodová správa k vládnomu návrhu zákona č. 1354/2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁴ § 5 ods. 3 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

⁵ § 4 ods. 2 písm. f) Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

⁶ § 4 ods. 2 písm. a) bod 4 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

⁷ § 5 ods. 3 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

1.2 Charakteristika monitorovaného zariadenia

Centrum pre dieťa a rodinu - Dieťa v ohrození, n. o., Lučenec (ďalej aj ako „CDR“ alebo „zariadenie“) je nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby. CDR sa nachádza priamo v meste Lučenec.

CDR vykonáva pobytovou formou nasledovné opatrenia:

1. Pobytové opatrenia súdu, t.j. opatrenia dočasne nahrádzajúce dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie alebo náhradné rodinné prostredie na základe
 - a. rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti⁸
 - b. rozhodnutia súdu o nariadení neodkladného opatrenia⁹
 - c. rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia;¹⁰
2. Dobrovoľné pobytové opatrenia pre plnoleté fyzické osoby.¹¹

Centrum má kapacitu 20 miest. Starostlivosť sa zabezpečuje v jednej samostatne usporiadanej skupine a v štyroch profesionálnych náhradných rodinách, pričom v skupine je umiestnených 10 detí a ďalších 10 detí je rozdelených do profesionálnych náhradných rodín.

V čase monitoringu sa v CDR nachádzalo 6 detí. Jedno z detí z CDR bolo umiestnené v reedukačnom centre Čerenceňany, pričom na základe výsledkov správania v reedukačnom centre chodíva aj na pobyty do CDR. V CDR sú aktuálne umiestnené tri súrodenecké skupiny.

Údaje o zariadení:

Maximálna schválená kapacita zariadenia podľa rozhodnutia príslušnej inštitúcie.	20
Celkový počet detí umiestnených v čase vykonania monitoringu.	19
Počet detí v profesionálnej náhradnej rodine z celkového počtu umiestnených v čase vykonania monitoringu.	9
Ktoré pracovné pozície nie sú v zariadení obsadené v čase vykonania monitoringu?	v čase monitoringu v zariadení neboli žiadne neobsadené pozície

⁸ § 54 Zákona č. 36/2005 Z. z. zákona o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o rodine“)

⁹ § 365 a 367 Zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CMP“)

¹⁰ § 37 ods. 3 Zákona o rodine.

¹¹ § 46 ods. 1 písm. b) bod 2 a § 46 ods. 1 písm. c) Zákona č. 305/2005 Z. z.

Počet maloletých matiek umiestnených v zariadení v čase vykonania monitoringu.	0
Počet detí so zdravotným postihnutím umiestnených v zariadení v čase vykonania monitoringu	0
Spôsob usporiadania skupín	v zariadení sa nachádza len jedna skupina

1.3 Priebeh návštevy

Zamestnanci ÚKPD počas dvojdňovej **neohlásenej návštevy** realizovali prehliadku zariadenia, vrátane vonkajších priestorov, viedli rozhovory s riaditeľkou zariadenia, sociálnou pracovníčkou, vychovávateľmi, psychológom a deťmi na skupine. Súčasťou monitoringu bolo aj preskúmanie spisovej dokumentácie náhodne vybranej vzorky detí, a ostatnej relevantnej dokumentácie vedenej CDR.

Tím NPM bol prítomný aj pri procese sprostredkovania nadviazania osobného vzťahu medzi maloletým dieťaťom, ktoré je aktuálne umiestnené v profesionálnej náhradnej rodine a žiadateľmi o náhradnú starostlivosť, ku ktorým išlo maloleté dieťa na víkendový pobyt.

Zamestnanci CDR poskytli pri monitoringu plnú súčinnosť, za čo im tím NPM vyjadruje poďakovanie.

1.4 Závery z návštevy

Na základe vykonaného monitoringu komisár pre deti konštatuje, že v zariadení **nebolo zistené v čase monitoringu zlé zaobchádzanie s deťmi v zmysle Dohovoru. Zariadenie poskytuje starostlivosť deťom na vysokej odbornej úrovni.**

V zariadení boli zistené **také postupy, ktoré možno označiť aj ako príklady dobrej praxe, resp. boli hodnotené pozitívne**, týkajúce sa najmä:

- udržiavania pravidelného kontaktu s deťmi dočasne umiestnenými mimo zariadenia (napr. v reedukačnom centre),
- budovania bezpečného prostredia založeného na dôvere, rešpekte a stabilite, kde deti vnímajú vychovávateľov ako spoľahlivé a empatické osoby,
- vysokej zaangažovanosti a kvalite psychologickej práce, vrátane individuálneho prístupu k dieťaťu,
- pestrých možností trávenia voľného času pre deti,
- zabezpečovania čistých a udržiavaných priestorov zariadenia.

V zariadení za aktuálnych podmienok **komisár pre deti identifikuje priestor na zlepšovanie najmä v týchto oblastiach:**

- vedenie individuálneho plánu rozvoja osobnosti dieťaťa (IPROD) ako jednotného a komplexného dokumentu s výstupmi všetkých odborných zložiek,
- upevňovanie rodičovských väzieb a systematická psychologická podpora detí pri zlyhaní kontaktov s rodičmi,
- umožnenie deťom samostatnej správy vreckového podľa veku a psychickej vyspelosti, podporujúce zodpovednosť a prípravu na samostatný život;
- vedenia záznamov o odobratých výhodách a pomočovaní, ktoré by mali byť vedené diskrétno a výlučne v priestoroch určených pre odborný personál na ochranu súkromia a dôstojnosti detí,
- zabezpečenia prístupu detí na wifi aj na vlastných zariadeniach, aby nemuselo dochádzať k úhrade dát z ich vreckového,
- realizácia pravidelných supervízií na podporu zlepšenia vzťahov medzi vedením a zamestnancami a otvorenej komunikácie.

Prehľad opatrení ako aj príkladov dobrej praxe je uvádzaný v texte pri jednotlivých monitorovaných oblastiach, ako aj zosumarizovaný v kapitole č. 3.

2. Monitorované oblasti

2.1. Realizácia najlepších záujmov dieťaťa prostredníctvom vzťahov v zariadení

2.1.1. Vzťahy medzi deťmi a zamestnancami zariadenia

Na základe rozhovorov s deťmi a priameho pozorovania počas monitoringu tím NPM konštatuje, že deti v tomto CDR celkovo vnímajú prostredie zariadenia pozitívne, pociťujú ho ako bezpečné a bez prejavov ubližovania. Uviedli, že dospelým v zariadení dôverujú, obracajú sa na nich pri riešení náročných emócií alebo problémov a majú skúsenosť, že im poskytnú potrebnú podporu a pomoc.

Členovia tímu NPM pozorovali, že vychovávatelia komunikovali s deťmi otvorene, rešpektujúco a trpezlivo. Deti potvrdili, že majú v zariadení svoju vzťahovú osobu, ktorej dôverujú. Sú vedené k samostatnosti, aktívne sa zapájajú do organizovaných aktivít a majú vytvorený priestor na vyjadrovanie svojich pocitov (napríklad prostredníctvom komunitných stretnutí).

Deti oslovujú vychovávateľov oslovením „teta“ s doplnením mena alebo priezviska, vychovávatelia používajú krstné mená detí.

Počas monitoringu bolo zároveň zaznamenané, že v zariadení bola prítomná mierne napätá atmosféra v rovine vzťahov medzi vedením CDR a niektorými zamestnancami. Komunikácia smerom k deťom však zostávala profesionálna a neboli pozorované prejavy prenášania vnútorných konfliktov na deti. Napriek tomu komisár pre deti konštatuje, že dlhodobé napäté pracovné vzťahy môžu mať nepriamy negatívny vplyv na atmosféru v zariadení a tým aj na deti. **Na základe uvedeného odporúča zvážiť podporné mechanizmy pre zamestnancov a to zavedenie pravidelných interných supervízií alebo iných podporných foriem práce so zamestnancami, ktoré prispievajú k znižovaniu napätia a k zlepšeniu spolupráce v tíme.**

Ako príklad dobrej praxe tím NPM vyzdvihuje, že CDR **udržiava pravidelný kontakt aj s deťmi dočasne umiestnenými mimo zariadenia**, konkrétne napríklad iniciatívu zamestnancov, ktorí spolu s deťmi opakovane navštívili maloleté dieťa aktuálne umiestnené v reedukačnom centre, čím podporili jeho sociálne a vzťahové väzby, ktoré má vytvorené v CDR.

Možno konštatovať, že príkladom dobrej praxe v CDR je taktiež vytváranie bezpečného prostredia založeného na dôvere, rešpekte a stabilite, kde deti vnímajú vychovávateľov ako blízke, spoľahlivé a empatické osoby.

2.1.2. Vzťahy medzi deťmi

Počas monitoringu tím NPM zistil, že deti umiestnené v CDR sa vo všeobecnosti cítia spokojne a prostredie zariadenia vnímajú ako priateľské a bezpečné. V rozhovoroch uviedli, že medzi sebou udržiavajú dobré vzťahy a konflikty medzi nimi sa vyskytujú len zriedkavo.

Ojedinele bolo zaznamenané výskyt neverbálnych alebo fyzických atakov, najmä medzi súrodeneckými dvojicami. V týchto prípadoch vychovávateľa okamžite zasiahnu, situáciu zastavia a následne riešia prostredníctvom pozitívnej motivácie smerujúcej k zmiereniu a obnove vzájomných vzťahov.

V zariadení sa súrodenci nachádzajú v rôznych formách starostlivosti – starší v hlavnej budove CDR a mladší v profesionálnych rodinách. Deti sa stretávajú počas spoločných akcií a školských prázdnin. **Komisár pre deti upozorňuje, že v záujme zachovania a posilňovania súrodeneckých väzieb je dôležité zabezpečiť pravidelný osobný kontakt medzi súrodencami, a to minimálne raz týždenne.** Zároveň dôrazne upozorňuje, aby súrodenecké skupiny boli, pokiaľ je to možné, umiestňované spoločne – buď v rámci jednej samostatne usporiadanej skupiny, alebo v spoločnej profesionálnej náhradnej rodine. Rozdelenie súrodencov má byť uskutočnené len v odôvodnených prípadoch, ako je napríklad závažný zdravotný stav dieťaťa alebo vážne konflikty medzi súrodencami.¹²¹³ V prípade rozdelenia

¹² Podľa § 51 ods. 5 Zákona č. 305/2005 Z.z.: „Pri zaradovaní dieťaťa do profesionálnej náhradnej rodiny alebo samostatne usporiadanej skupiny sa rešpektujú súrodenecké väzby a rodičovské väzby.“

¹³ Rešpektovanie súrodeneckých väzieb vychádza z čl. 8 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných väzieb...“

súrodencov je potrebné uvádzať o tom záznam v spisovej dokumentácii, spolu s odôvodnením rozdelenia, a súčasne viesť záznam o súrodeneckých stretnutiach.

Vzťahy medzi deťmi majú prevažne kamarátsky charakter, ktorý je podporovaný spoločnými voľnočasovými aktivitami. Deti spolu trávia čas hraním spoločenských hier (napr. kariet), sledovaním televízie, rozhovormi, prechádzkami či účasťou na záujmových krúžkoch. Tieto aktivity sú deťmi vnímané pozitívne.

Deti sa vo výpovediach nevyjadrovali o tom, že by v zariadení zažívali fyzické násilie alebo agresívne správanie zo strany iných detí.

V zariadení neboli zaznamenané prejavy rasizmu, používanie hanlivých prezývok ani iné formy diskriminácie. Konfliktné situácie medzi deťmi sa vyskytujú v miere zodpovedajúcej ich veku a špecifikám kolektívneho života, pričom sú operatívne riešené zamestnancami v spolupráci s deťmi, s dôrazom na zachovanie dôstojnosti a bezpečia všetkých zúčastnených.

Opatrenie komisára pre deti:

1. **CDR:** V záujme zachovania a posilňovania súrodeneckých väzieb zabezpečiť pravidelný osobný kontakt medzi súrodencami minimálne raz týždenne. Súrodenecké skupiny umiestňovať, spoločne – v rámci jednej samostatne usporiadanej skupiny alebo v spoločnej profesionálnej náhradnej rodine. Rozdelenie súrodencov realizovať len v odôvodnených prípadoch, ako je napr. závažný zdravotný stav dieťaťa alebo vážne konflikty medzi súrodencami.

Termín plnenia: priebežne

2. **CDR:** Zariadenie je povinné zabezpečiť, aby v prípade umiestnenia súrodencov do odlišných zariadení alebo skupín/profesionálnych náhradných rodín bol v spisovej dokumentácii vyhotovený záznam o ich rozdelení, vrátane riadneho odôvodnenia tohto postupu, a zároveň viesť priebežnú evidenciu o uskutočnených súrodeneckých stretnutiach.

Termín plnenia: priebežne

2.2. Režimové opatrenia

2.2.1. Adaptácia

Počas monitoringu neboli zaznamenané nevhodné postupy pri adaptácii.

Proces prijatia dieťaťa do CDR sa začína jeho privítaním a formálnym prijatím sociálnym pracovníkom. Následne je realizovaný vstupný pohovor, ktorý vedie riaditeľka zariadenia, prípadne v spolupráci s psychologičkou. V prípade potreby je zabezpečená osobná hygiena dieťaťa a základná kontrola, pričom osoba vykonávajúca tento úkon nie je vopred určená.

Psychologička individuálne stanovuje dĺžku adaptačného obdobia, ktorá spravidla trvá približne jeden mesiac. Počas tohto obdobia sa dieťaťu neumožňujú samostatné vychádzky mimo zariadenia. Ak je to potrebné, dochádza k odobratiu určitých osobných predmetov (napr. mobilný telefón, kozmetika, finančná hotovosť či iné nevhodné predmety). Tieto predmety sú následne uložené do trezoru.

Bezprostredne po prijatí oboznamuje sociálny pracovník dieťa so základnými informáciami o fungovaní centra – programom, vnútorným a návštevným poriadkom a pravidlami každodenného chodu, a to primerane jeho veku a schopnostiam porozumieť. Program je k dispozícii aj v písomnej forme v priestoroch centra.

Riaditeľka zároveň oboznamuje rodičov alebo zákonných zástupcov s programom zariadenia, možnosťami kontaktu s dieťaťom (telefonickým, písomným alebo prostredníctvom osobnej návštevy) a podmienkami pobytu dieťaťa mimo centra, ktoré sú súčasťou procesu sanácie rodiny. V prípade dlhodobého nekontaktovania sa rodiča so zariadením je program zasielaný poštou.

Približne jeden mesiac od prijatia realizuje psychológ vstupnú psychologickú diagnostiku a na jej základe vypracúva individuálny plán psychologickej starostlivosti. S týmto plánom sú následne oboznámení všetci zamestnanci, ktorí s dieťaťom pracujú.

2.2.2. Terapeutický prístup k dieťaťu

V CDR pôsobí psychologička, ktorá je súčasťou pracovného tímu už piaty rok. Je pravidelne prítomná v prostredí detí, aktívne sa zúčastňuje na ich každodennom živote, vedie komunitné stretnutia a podľa potreby realizuje individuálne konzultácie a terapeutické sedenia.

Psychologička má k dispozícii adekvátne vybavenú terapeutickú miestnosť, vrátane relaxačných pomôcok (napr. tuli vaky) a ďalšieho materiálu potrebného na prácu s deťmi. S deťmi pracuje na dennej báze, čo umožňuje systematickú podporu aj priebežné reagovanie na aktuálne potreby.

Dokumentácia vedená psychologičkou je spracovaná v súlade s odbornými štandardmi. Pri každom dieťaťu je vedený individuálny spis, z ktorého je zreteľná jej osobná angažovanosť a dôslednosť. Záznamy obsahujú prehľad využívaných metód a postupov práce. Psychologička uplatňuje široké spektrum diagnostických, terapeutických a preventívnych techník, napríklad:

- terapeutické karty,
- projektívne techniky (kresba postavy, domu, stromu, rodiny),
- sandplaying,
- analýza produktov činností detí,
- depistážny screening (zachytávanie rizikových znakov alebo odchýlok vo vývine dieťaťa, najmä u detí predškolského veku).

Uvedené metódy sú využívané nielen na diagnostiku kognitívnych schopností a emocionálneho prežívania, ale majú aj rozvojový a preventívny charakter – stimulujú kognitívne funkcie, tvorivosť, motoriku, sociálne zručnosti a emocionálnu inteligenciu detí.

Z rozhovoru s riaditeľkou vyplynulo, že hoci je v programe zariadenia deklarované poskytovanie arteterapie a muzikoterapie, tieto formy terapie sa v súčasnosti nerealizujú.

V spolupráci s ďalšími odbornými pracovníkmi psychologička navrhuje intervencie a odporúčania, ktoré sa premietajú aj do voľnočasových aktivít detí. V rámci prevencie psychologička pracuje s deťmi prostredníctvom tematických filmov a spolupracuje s políciou najmä v oblasti prevencie šikanovania, obchodovania s ľuďmi a trestnoprávnej zodpovednosti. Výber tém prispôsobuje aktuálnym potrebám detí. Spolupráca prebieha aj s pedopsychiatriou, kde sú deti odosielané podľa potreby, a s CPPaP¹⁴, ktoré zabezpečuje špeciálno-pedagogické vyšetrenia, najmä pred nástupom do základnej školy. V prípade závažnejších problémov (napr. sebapoškodzovanie) psychologička rieši situáciu v koordinácii s pedopsychiatriou a v nevyhnutných prípadoch zabezpečuje hospitalizáciu. Z celkového počtu 20 umiestnených detí užíva v súčasnosti 11 detí lieky, prevažne v súvislosti s poruchami správania.

Psychologička úzko spolupracuje aj so sociálnou pracovníčkou, s ktorou navštevujú profesionálne rodiny a vykonávajú intervencie priamo v teréne, približne raz mesačne.

Deti majú k dispozícii schránku dôvery, no psychologička uviedla, že častejšie sa jej zdôverujú osobne.

Materiálne vybavenie pre psychologickú prácu je v zariadení limitované; niektoré pomôcky si psychologička zabezpečuje aj z vlastných zdrojov. **Tím NPM preto odporúča posilniť materiálne vybavenie podľa jej potrieb, najmä v oblasti didaktických a terapeutických pomôcok.**

Tím NPM hodnotí terapeutickú a psychologickú **prácu v zariadení veľmi pozitívne, oceňuje najmä osobné nasadenie psychologičky, využívanie širokej palety diagnostických a terapeutických metód** a dôraz na individuálny prístup k dieťaťu. Uvedený prístup hodnotí komisár ako príklad dobrej praxe.

2.2.3. Ukladanie výchovných prostriedkov dieťaťu

V CDR sú výchovné prostriedky ukladané v súlade s internými pravidlami zariadenia a riadne evidované v individuálnych spisoch detí. Z rozhovorov s deťmi vyplynulo, že pojem „*výchovný prostriedok*“ nepoznajú, avšak opisovali ho ako odobratie určitých výhod v prípade porušenia povinností alebo nevhodného správania.

¹⁴ Centrum pedagogicko – psychologického poradenstva a prevencie.

O uložení výchovného prostriedku rozhoduje psychologička po posúdení všetkých relevantných okolností, ktoré jej sú predkladané službukonajúcim zamestnancom v ústnej aj písomnej forme.

Počas monitoringu tím NPM zaznamenal, že v **spoločenskej miestnosti bola umiestnená tabuľa so zoznamom aktuálne odobratých výhod jednotlivým deťom**, vrátane uvedenia dôvodu a časového trvania. Takýto spôsob zverejňovania informácií môže byť deťmi vnímaný ako tzv. „*tabuľa hanby*“, čo potenciálne vedie k ich stigmatizácii a pocitom poníženia.

Rovnako bolo zistené, že na nástenke boli verejne prístupné aj **záznamy o pomočovaní detí**. Ide o vysoko citlivú informáciu, ktorej verejná dostupnosť je nevhodná a predstavuje zásah do súkromia a dôstojnosti dieťaťa.

Z hľadiska ochrany súkromia a dôstojnosti dieťaťa tak komisár pre deti odporúča, aby uvedené záznamy neboli verejne vystavené, ale vedené len v individuálnej dokumentácii dieťaťa a uchovávané v priestoroch určených pre odborný personál.

V CDR sa pravidelne, raz mesačne, uskutočňujú komunitné stretnutia za účasti vychovávateľov, psychologičky, sociálnej pracovníčky a riaditeľky. Na týchto stretnutiach sa vyhodnocuje správanie detí, udeľujú sa pochvaly, odmeny, ale aj napomenutia za nevhodné správanie.

Okrem komunitných stretnutí je v zariadení zavedený systém bodového hodnotenia detí, ktorý sa viaže na plnenie domácich povinností. Povinnosti sú deťom pridelované v rámci denného harmonogramu a sú prispôbené ich veku a schopnostiam.

V prípade ich neplnenia môže zariadenie uplatniť rôzne formy výchovných prostriedkov, napríklad:

- odloženie prístupu k zábavnej činnosti alebo výhode maximálne na 1 deň,
- obmedzenie sledovania televízie, počúvania hudby či používania mobilného telefónu (s výnimkou kontaktu s rodičom) na obdobie najviac 1 týždňa,
- odňatie individuálnej vychádzky na kratší časový úsek.

Ďalšími formami výchovného pôsobenia je napomenutie dieťaťa vychovávateľom počas dňa alebo na komunitnom stretnutí, prípadne pokarhanie zo strany riaditeľky v prípade opakovaného porušovania pravidiel. Súčasťou výchovných opatrení môže byť aj zníženie výšky vreckového.

Počas monitoringu neboli v CDR zistené iné (okrem vyššie uvedeného), nevhodné alebo neprimerané výchovné prostriedky.

Opatrenie komisára pre deti:

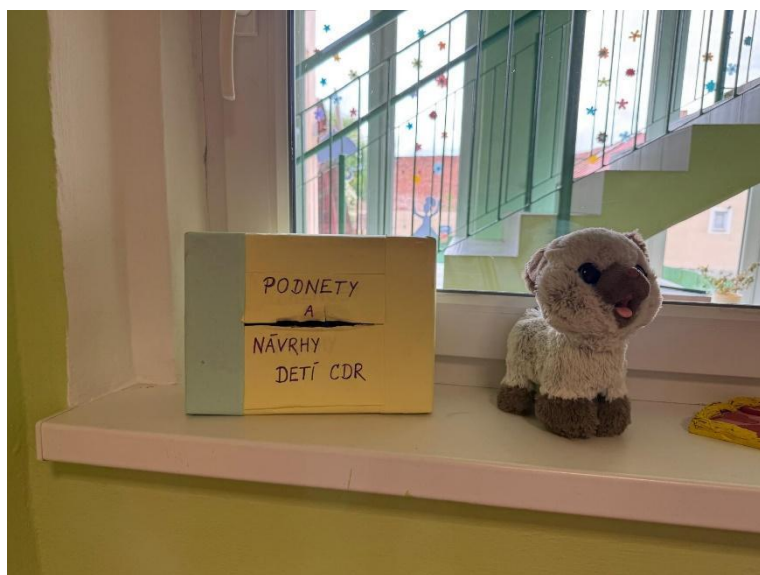
3. **CDR:** Zabezpečiť, aby záznamy o odobratých výhodách deťom a o pomočovaní detí neboli verejne vystavené, ale boli vedené diskkrétne v individuálnej dokumentácii dieťaťa a uchovávané výlučne v priestoroch určených pre odborný personál, čím sa ochráni súkromie a dôstojnosť dieťaťa a predíde jeho stigmatizácii.

Termín plnenia: bezodkladne

2.2.4. Mechanizmus sťažností

V CDR je na viditeľnom mieste umiestnená schránka dôvery (resp. schránka na podnety), ktorú majú deti k dispozícii v situáciách, keď sa cítia ohrozené, prípadne uprednostnia písomnú formu vyjadrenia, vrátane možnosti zostať v anonymite. Podľa vyjadrení zamestnancov zariadenia, schránka sa v zariadení veľmi nevyužíva a deti sa zdôverujú svojej vzťahovej osobe, napr. psychologičke, vychovávateľom.

V zariadení sú zverejnené kontaktné informácie na záchranné zložky, ako sú polícia, detská pohotovosť či hasiči. Odporúča sa zároveň zabezpečiť zverejnenie kontaktov na dozorujúce a kontrolné orgány alebo subjekty poskytujúce pomoc deťom, napríklad Komisára pre deti, Generálnu prokuratúru SR, Verejného ochrancu práv alebo IPečko. Napriek tomu, že deti majú voľný prístup k zariadeniam s internetovým pripojením, je vhodné ich cielene informovať o mechanizmoch podania sťažností a o kontaktoch na externé nezávislé orgány, ideálne prostredníctvom zverejnenia na nástenke v spoločných priestoroch.¹⁵

¹⁵ „Ve všech zařízeních sociální péče by měl existovat účinný interní mechanismus pro podávání stížností a rezidenti by měli mít také možnost podávat stížnosti nezávislému externímu orgánu, který je oprávněn přímo přijímat důvěrné stížnosti a vydávat potřebná doporučení. Stížnosti adresované správě zařízení by měly být zaznamenány v určeném registru.“ Rada Európy / Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT), Informačný prehľad: Osoby zbavené slobody v zariadeniach sociálnej starostlivosti. Bod 34. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680a8ae64>.

Obrázok: Schránka na podnety

Opatrenia komisára pre deti

- 4. CDR:** Zabezpečiť zverejnenie kontaktov na dozorujúce a kontrolné orgány alebo subjekty poskytujúce pomoc deťom (napríklad Komisára pre deti, Generálnu prokuratúru SR, Verejného ochrancu práv alebo IPečko), a súčasne poučiť a informovať deti o možnostiach podávať sťažnosti a podnety týmto externým subjektom (aj deťom v profesionálnych rodinách).

Termín plnenia: bezodkladne.

2.3. Kontakt s okolitým svetom / Realizácia práv dieťaťa na kontakt s biologickou rodinou a kroky smerujúce k návratu dieťaťa do svojej biologickej rodiny

2.3.1. Vychádzky a návštevy

Deti umiestnené v CDR majú možnosť tráviť svoj voľný čas aj mimo zariadenia prostredníctvom individuálnych vychádzok. Samostatné vychádzky sú umožňované deťom od 14 rokov, pričom mladšie deti môžu vychádzky absolvovať len v sprievode dospelšej osoby. Počas vychádzky má dieťa určený čas odchodu a návratu, ktorý je povinné dodržať. V prípade detí umiestnených v profesionálnej náhradnej rodine (PNR) o čase vychádzky rozhoduje profesionálny náhradný rodič. V súčasnosti využíva túto formu voľnočasovej aktivity jedno 16-ročné dieťa, ktorému je umožnené absolvovať individuálne vychádzky s časovým limitom dve hodiny denne počas osobného voľna.

Deti majú právo stretávať sa s rodičmi, blízkymi osobami, kamarátmi či spolužiakmi v priestoroch CDR. Tieto stretnutia sa zvyčajne uskutočňujú v návštevnej miestnosti alebo vo vonkajších priestoroch centra, ktoré sú v letných mesiacoch prispôbené na tento účel. Rodičia a blízke osoby môžu dieťa navštíviť trikrát týždenne, pričom návštevy prebiehajú v súlade s denným režimom dieťaťa. Informácie o návštevnych hodinách sú dostupné na vývesnej tabuli CDR a pracovníci ich poskytujú rodičom aj osobne.

Telefonický a písomný kontakt detí s rodičmi alebo blízkymi osobami je umožnený, pokiaľ neexistuje súdne rozhodnutie, ktoré by takýto kontakt obmedzovalo. V prípade detí umiestnených v PNR sa návštevy realizujú v priestoroch centra po dohode medzi profesionálnym náhradným rodičom a biologickým rodičom alebo blízkou osobou. CDR môže rozhodnúť, či návšteva prebehne za prítomnosti pracovníka centra alebo na inom vhodnom mieste, pokiaľ sa uskutoční mimo zariadenia.

Dieťa má taktiež právo stráviť čas mimo CDR počas krátkodobej priepustky v sprievode rodiča alebo blízkeho príbuzného, a to so súhlasom centra. O každej priepustke sa vedie písomný záznam, v ktorom je zaznamenaný čas návratu a prebratie plnej zodpovednosti za dieťa rodičom alebo blízkou osobou.

V prípadoch, keď sú rodičia detí vo výkone trestu odňatia slobody, je zabezpečený kontakt prostredníctvom video - hovorov. Z hľadiska podpory a udržiavania rodičovských väzieb sa odporúča, **aby v prípadoch, kde to umožňujú podmienky a psychická pripravenosť dieťaťa, boli zabezpečované aj osobné stretnutia detí s rodičmi vo výkone trestu priamo v príslušných ústavoch.**

Počas monitoringu neboli zistené nevhodné postupy pri realizácii vychádzok a návštev. Zariadenie poskytuje deťom primeraný priestor na samostatné vychádzky a zároveň podporuje ich stretávanie sa s rodičmi, blízkymi osobami a rovesníkmi.

Opatrenia komisára pre deti

5. **CDR**: Z hľadiska upevňovania rodičovských väzieb sa odporúča, aby sa, pokiaľ to umožňujú podmienky a psychická vyspelosť dieťaťa, zabezpečili aj fyzické stretnutia detí s rodičmi vo výkone trestu priamo v príslušných ústavoch.

Termín plnenia: priebežne.

2.3.2. Sanácia rodinného prostredia

CDR deklaruje systematickú prácu s biologickou rodinou detí umiestnených v zariadení prostredníctvom štandardizovaných metód sociálnej práce, medzi ktoré patrí návšteva v rodine, hodnotenie rodinného prostredia a sanácia rodinných vzťahov. Cieľom týchto intervencií je stabilizácia vzťahov dieťaťa s rodičmi alebo inými blízkymi osobami, ktoré o dieťa osobne dbajú.

Zariadenie umožňuje pobyty detí v mieste trvalého bydliska rodičov alebo opatrovateľov, najmä počas víkendov a prázdnin. Na realizáciu prázdninových pobytov je vyžadované stanovisko ÚPSVaR, vrátane prešetrenia aktuálnych rodinných pomerov. V praxi však dochádza k častému zlyhaniu plánovaných pobytov, najmä z dôvodu zamietavého stanoviska súvisiaceho s pasivitou rodičov. Rodičia sú v mnohých prípadoch ťažko zastihnuteľní, nekontaktujú zariadenie alebo sú ich kontaktné údaje neaktuálne. Aj napriek tomu CDR prostredníctvom ÚPSVaR opakovane realizuje pokusy o kontakt s rodičmi.

Zo spisovej dokumentácie aj skúseností zariadenia vyplýva, že väčšina detí umiestnených v CDR prechádza do dlhodobej ústavnej starostlivosti, keďže sanácia rodinného prostredia býva neúspešná. Typickým znakom rodín, z ktorých deti pochádzajú, je generačná chudoba, sociálne vylúčenie a nedostatočné rodičovské kompetencie. Tieto faktory výrazne komplikujú návrat detí do biologickej rodiny.

CDR neobmedzuje kontakt detí s biologickými rodičmi a prejavuje snahu podporovať ich vzájomné väzby. Ťažkosti v realizácii kontaktov sú však prevažne **spôsobené pasivitou rodičov, neplnením dohodnutých termínov a záväzkov či nezáujmom o dieťa.** Tieto okolnosti môžu negatívne vplyvať na psychický stav dieťaťa a jeho vzťahovú väzbu.

Komisár pre deti odporúča, aby CDR **systematicky vyhodnocovalo dôvody neúspešnej sanácie rodinného prostredia a tieto poznatky využívalo v spolupráci s ÚPSVaR na cieľných intervenciách.** Zároveň je potrebné **aktívne zapájať rodičov do motivačných a vzdelávacích programov a podporovať alternatívne formy kontaktu dieťaťa s rodičom** tam, kde osobné stretnutie nie je možné. **NPM zdôrazňuje význam poskytovania psychologickéj podpory deťom pri zlyhávajúcich kontaktoch a potrebu špecializovaných programov pre rodiny žijúce v generačnej chudobe a sociálnom vylúčení.**

Opatrenia komisára pre deti

- 6. CDR:** Posilniť psychologickú podporu pre deti v prípadoch, keď kontakt s rodičmi zlyháva alebo je dlhodobo prerušovaný. Zároveň je potrebné zintenzívniť koordináciu s ÚPSVaR pri vyhľadávaní aktuálnych kontaktov na rodičov a pri riešení ich pasivity. Súčasťou môže byť aj pravidelné spoločné hodnotenie prípadov detí s nízkou rodičovskou participáciou a systematické dokumentovanie priebehu sanácie s analýzou dôvodov jej neúspechu. Tieto poznatky by mohli byť následne využité pre metodické odporúčania a cieľné intervencie.

Termín plnenia: priebežne.

2.3.3. Prístup k mobilu a internetu

Deti v CDR majú možnosť využívať mobilné telefóny a internet v súlade s vopred stanovenými pravidlami. **Monitoring potvrdil, že zariadenie poskytuje deťom dostatočný priestor na používanie mobilných zariadení aj na súkromné účely a prijaté pravidlá nie sú nastavené neprímerane reštriktívnym spôsobom.**

Podľa vnútorného režimu môžu deti disponovať vlastným mobilným zariadením až po dovŕšení 15 rokov. Do tohto veku kontaktujú rodinu prostredníctvom pevnej linky alebo služobného mobilného telefónu. Po dovŕšení 15. roku života môžu deti používať vlastný mobilný telefón, avšak v určených časových intervaloch. V školských dňoch je používanie povolené po splnení školských povinností, od 15:00 do 19:00 hod., po ktorých sú deti povinné odovzdať mobil vychovávateľovi, aby nebola narušená večerná činnosť skupiny. Počas víkendov a dní pracovného pokoja môžu deti využívať mobilné zariadenia od 13:00 do 19:00 hod. Rovnaký režim platí pre deti umiestnené v samostatnej usporiadanej skupine aj v profesionálnej náhradnej rodine.

Prístup k internetu je primárne určený na plnenie výchovno-vzdelávacích a školských povinností. Na skupine majú deti k dispozícii počítač a tablet s pripojením na wifi. Pri používaní vlastných mobilných zariadení sú deti odkázané na mobilné dáta, ktoré si hradia z vlastného vreckového, keďže prístup na wifi prostredníctvom osobných zariadení nie je umožnený. Tento stav zvyšuje finančnú záťaž detí a zároveň vytvára nerovnaké podmienky v prístupe k internetu.

Používanie internetu je pod dohľadom zamestnancov CDR alebo profesionálnych náhradných rodičov. Zamestnanci aktívne monitorujú navštevované webové stránky a v prípade potreby

blokujú obsah, ktorý je pre deti nevhodný. Sociálne siete a platformy ako Facebook alebo YouTube sú pre deti sprístupňované v obmedzenom časovom režime.

Opatrenia komisára pre deti:

7. **CDR:** Zabezpečiť prístup k internetu prostredníctvom osobných mobilných zariadení a umožniť tak deťom primeraný a kontrolovaný prístup k wifi aj cez osobné zariadenia, a to pri zachovaní dohľadu a obmedzení zameraných na ochranu pred nevhodným obsahom. Takéto opatrenie by mohlo podporiť rovnosť príležitostí detí a zároveň uľahčiť ich kontakt s rodinou a spolužiakmi.

Termín plnenia: do 1 mesiaca.

2.3.4. Súkromie korešpondencie

Na základe rozhovorov bolo zistené, že akákoľvek korešpondencia sa nekontroluje, pokiaľ na to neexistuje relevantný dôvod.¹⁶ Podľa vyjadrení detí je v CDR zabezpečené primerané súkromie pri telefonickom kontakte, písaní listov a prijímaní korešpondencie.

Telefonický kontakt dieťaťa s rodičom alebo inou blízkou osobou prebieha bez prítomnosti zamestnanca centra, pokiaľ si konkrétna situácia nevyžaduje dohľad zo strany personálu.

Deti majú možnosť slobodne písomne komunikovať s rodičmi a blízkymi osobami. Písomná korešpondencia adresovaná dieťaťu sa odovzdáva priamo do jeho rúk alebo, s prihliadnutím na vek a rozumové schopnosti dieťaťa, mu ju prečíta zamestnanec centra.

Dieťaťu umiestnenému v PNR je to umožnené rovnako.

2.3.5. Vreckové

V CDR je vreckové poskytované pravidelne a v plnej výške, bez jeho strhávania. V praxi je však jeho využívanie čiastočne limitované, **keďže deti nemajú možnosť ponechať si celú sumu pri sebe a hospodáriť s ňou samostatne – finančné prostriedky sú uchovávané u vychovávateľa.**

Pri práci s deťmi sa využíva systém „Peňaženka“, v rámci ktorého si každé dieťa spolu s vychovávateľom vedie evidenciu príjmov a výdavkov. Pri nákupe sa zaznamenáva suma spolu s bločkom, čím dieťa sleduje aktuálny zostatok. Tento systém je obzvlášť vhodný pre mladšie deti, pretože podporuje osvojovanie základov finančnej gramotnosti a rozvíja schopnosť plánovať výdavky.

Zároveň platí pravidlo, že deti mladšie ako 15 rokov neplatia samostatne v obchode – výber tovaru vykonávajú samostatne, avšak platbu realizuje vychovávateľ. Tento prístup uľahčuje prácu

¹⁶ Čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa: „Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.“

s mladšími deťmi, zároveň však obmedzuje ich príležitosti na praktické osvojovanie základných návykov finančnej samostatnosti, ako sú platenie v obchode či hospodárenie s hotovosťou.

Z hľadiska podpory samostatnosti sa **odporúča, aby deti od 15 rokov mali možnosť plne disponovať svojim vreckovým a hospodáriť s ním samostatne**. Pri mladších deťoch je vhodné individuálne zohľadňovať ich vek a psychickú vyspelosť – pri deťoch približne do 10 – 12 rokov môže byť vedenie záznamov spolu s vychovávateľom vhodným nástrojom na pochopenie hodnoty peňazí.

Podľa zákona je rozhodovanie o spôsobe využitia vreckového v prvom rade právom dieťaťa, pričom mu má byť poskytovaná primeraná pomoc podľa jeho veku a rozumovej vyspelosti. Zákon tiež umožňuje, aby vreckové bolo poskytnuté vo viacerých splátkach alebo aby bolo so súhlasom dieťaťa, ideálne písomným, uschované na určitý čas¹⁷. **V praxi je preto nevyhnutné deti vždy informovať o spôsobe nakladania s ich vreckovým a rešpektovať ich súhlas.**

V rámci rozvoja finančnej gramotnosti a prípravy na samostatný život sa odporúča posilňovať možnosti detí reálne disponovať so svojim vreckovým – nielen prostredníctvom vedenia záznamov, ale aj prostredníctvom samostatných platieb v obchodoch, či možnosti ponechať si časť hotovosti pri sebe. Takéto vedenie podporuje zodpovednosť, schopnosť plánovania a lepšiu pripravenosť na dospelý život.

Opatrenia komisára pre deti:

- 8. CDR:** Odporúča sa, aby deti po dovŕšení 15 rokov mali v CDR zabezpečenú možnosť plne disponovať svojim vreckovým a samostatne s ním nakladať, pokiaľ samy nepožiadajú o inú formu správy; u mladších detí je potrebné individuálne zohľadňovať ich vek a úroveň psychickej vyspelosti. Takto nastavený prístup prispieva k rozvoju zodpovednosti, plánovacích schopností a lepšej príprave na samostatný život v dospelosti.
Termín plnenia: priebežne.

2.4. Realizácia práv dieťaťa na oddych a voľný čas

2.4.1. Voľnočasové aktivity

Voľnočasové aktivity v CDR sú organizované tak, aby zohľadňovali záujmy a preferencie detí a zároveň podporovali ich osobnostný rozvoj. Deti sa môžu zúčastňovať rôznych záujmových krúžkov, tvorivých dielní, športových, rekreačných a spoločenských činností, pričom majú aj priestor na individuálny oddych a relax.

V rámci centra je deťom ponúkaný široký výber aktivít – od tvorivých hier, konštrukčných činností, kreslenia a práce s rôznymi materiálmi, až po spoločenské hry, čítanie literatúry či sledovanie filmov. V spolupráci s Novohradským osvetovým strediskom a Mestskou knižnicou v Lučenci sa deti zapájajú **do tvorivých dielní s prvkami arteterapie**. Podľa vlastného záujmu

¹⁷ § 66 ods. 2 a 3 Zákona č. 305/2005 Z. z.

môžu navštevovať aj Základnú umeleckú školu, kde sa venujú hudobným, výtvarným alebo iným umeleckým aktivitám.

Rekreačné a športové činnosti sú systematicky zamerané na podporu pohybovej aktivity, regeneráciu síl a vyváženie školských povinností. Deti pravidelne absolvujú **vychádzky do blízkeho okolia, turistické výlety a pešie túry**. V areáli centra majú k dispozícii vonkajšie herné a športové prvky, vrátane preliezok, hojdačiek, pieskoviska, stolnotenisového stola a altánku. Okrem toho využívajú rôzne športové pomôcky, ako sú lopty, švihadlá, fit-lopty či zimné korčule. V blízkom okolí sa nachádza multifunkčné ihrisko a mestský park s náučným chodníkom a kondičnou bežeckou trasou, čo umožňuje pravidelnú fyzickú aktivitu detí. V letnom období deti navštevujú mestské kúpalisko, v zimnom období zimný štadión.

Dôležitou súčasťou voľnočasových aktivít sú aj spoločenské a kultúrne podujatia v meste a jeho okolí. Deti sa pravidelne zúčastňujú koncertov, divadelných predstavení, filmových premietaní, jarmokov a mestských slávností. Majú možnosť navštíviť aj miestne kultúrne a historické pamiatky, ako sú Haličský zámok, hrad Divín alebo hrad Šomoška. Počas letných prázdnin sa zúčastňujú výchovno-rekreačných programov a táborov, ktoré rozvíjajú ich sociálne, pohybové a kultúrne kompetencie.

CDR zároveň vytvára podmienky pre rozvoj samostatnosti detí **prostredníctvom zapájania do primeraných domácich prác** a poskytuje im priestor pre rozhodovanie o tom, ako budú tráviť svoj voľný čas. Deti sa môžu podieľať na spoločných aktivitách alebo zvoliť individuálny oddych, čím je rešpektovaná ich potreba súkromia a osobného priestoru.

Umiestnené **deti majú možnosť** podľa vlastného záujmu a potrieb v súlade so svojím náboženským vyznaním **pravidelne navštevovať aj bohoslužby a iné náboženské aktivity** organizované rímskokatolíckou a evanjelickou cirkvou. Každé dieťa má právo slobodne vyznávať svoje vierovyznanie; v meste Lučenec sa nachádza evanjelický aj rímsko-katolícky kostol, ktoré majú možnosť navštíviť podľa vlastného uváženia.

Možnosti trávenia voľného času komisár pre deti hodnotí ako veľmi dobré.

2.5. Vedenie spisovej dokumentácie

Zariadenie je povinné viesť spisovú dokumentáciu o dieťati a plnoletej fyzickej osobe, pre ktoré sú vykonávané opatrenia podľa Zákona č. 305/2005 Z. z.¹⁸ Kontrolou vybranej vzorky dokumentácie sa zistilo, **že CDR túto povinnosť dôsledne plní a dokumentácia vedená pri monitorovaných spisoch zodpovedala zákonným požiadavkám.**

Spisová dokumentácia dieťaťa (ďalej SDD) je v CDR vedená podľa metodického usmernenia Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a praxe zariadenia, ktoré pracuje s väčšími súrodeneckými skupinami rozdelenými do troch až štyroch rodín. Dokumentácia je členená na základnú, vedenú na úrovni rodiny, a čiastkovú, vedenú na úrovni jednotlivých detí. Základná

¹⁸ § 96b Zákona č. 305/2005 Z. z.

dokumentácia obsahuje podklady k prijatiu detí (žiadosť, sociálna správa), rozhodnutia súdu o umiestnení, doklady o dôvodoch a oprávnenosti umiestnenia, informácie o situácii rodiny pred umiestnením a komunikáciu s ÚPSVaR. Čiastková dokumentácia každého dieťaťa zahŕňa výstupy z diagnostických a liečebno-výchovných zariadení, záznamy o priepustkách, vyhotovenie a vyhodnocovanie plánu sociálnej práce (PSP) a komunikáciu s orgánom SPODaSK či ďalšími odbornými inštitúciami. SDD je vedená prehľadne.

Informácie o vývoji dieťaťa sú vedené oddelene jednotlivými odbornými pracovníkmi – psychológom, vychovávateľom a sociálnym pracovníkom. Tento postup umožňuje zaznamenávať odborné pohľady podľa profesií, **avšak vzhľadom na absenciu spoločného výstupu v dokumentácii vedenej na sociálnom úseku nie je možné v plnej miere posúdiť komplexnosť situácie dieťaťa.** Úlohou sociálneho pracovníka je koordinovať spoluprácu medzi odborníkmi v CDR, ÚPSVaR, školou, súdom a odbornými zariadeniami mimo CDR, preto je potrebné, **aby mal k dispozícii jednotný výstup zo všetkých odborných zložiek zariadenia.**

Na tento účel slúži individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa (IPROD), ktorý má obsahovať psychologické, sociálne a výchovné hľadisko vývoja dieťaťa. V CDR však **IPROD nie je vedený ako jeden komplexný dokument.** Sociálna pracovníčka uchováva len plán sociálnej práce, zatiaľ čo ostatné čiastkové výstupy zostávajú roztrieštené u jednotlivých odborníkov. IPROD pritom nemá mať len formálny charakter, ale slúžiť ako základ plánovania starostlivosti a intervencií pre dieťa. Je významným podkladom pre rozhodovanie o ďalších opatreniach, tvorbu správ pre ÚPSVaR a súdy a preukazuje, že starostlivosť o dieťa je komplexná, individuálna a orientovaná na jeho potreby. **Preto sa odporúča, aby bol IPROD vedený jednotne a ako súčasť SDD pracovníka, ktorý zabezpečuje komunikáciu s externými subjektmi.**

V zariadení je evidovaný značný počet detí s psychiatrickými diagnózami. Väčšina z týchto prípadov je zvládnuteľná v rámci ambulantnej psychiatrickej starostlivosti, avšak u niektorých detí je podľa hodnotenia odborných pracovníkov zjavná potreba špecializovanej starostlivosti v osobitnom zariadení, a to aj z dôvodu ochrany ostatných detí.

Pri riešení takýchto situácií prebieha aktívna komunikácia s Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), ktorý vyhľadáva vhodné špecializované zariadenia. V procese umiestnenia dochádza k opakovaným pobytom detí v diagnostických a liečebno-výchovných zariadeniach. Sociálna pracovníčka zdôraznila, že umiestnenie do reedukačného centra je možné až po absolvovaní komplexného diagnostického procesu a upozornila na skutočnosť, že v praxi sa stretáva s nejednoznačnými výstupmi diagnostických centier. Tieto často uvádzajú len odporúčanie návratu dieťaťa do CDR s dodatkom, že v prípade zhoršenia správania je možné zvážiť umiestnenie do reedukačného centra. Takto formulované závery neposkytujú CDR dostatočnú oporu pre rozhodovanie o ďalších opatreniach.

Od diagnostických centier je potrebné vyžadovať jednoznačné a konkrétne stanoviská, ktoré umožnia jasne definovať ďalší postup a zabezpečiť adekvátnu a kvalitnú starostlivosť o dieťa.

Zo spisovej dokumentácie a vyjadrení sociálnej pracovníčky je zrejmé, že aktívne komunikuje s viacerými subjektmi s cieľom naplniť najlepší záujem dieťaťa. Zároveň sa pravidelne zúčastňuje odborných školení a konferencií, ktoré prispievajú k zefektívneniu práce v sociálnej oblasti CDR.

Opatrenia komisára pre deti:

- 9. CDR:** Odporúča sa viesť individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa (IPROD) ako jednotný a komplexný dokument, ktorý bude obsahovať výstupy všetkých odborných zložiek zariadenia. Tento dokument by mal byť súčasťou spisovej dokumentácie dieťaťa vedenou pracovníkom na sociálnom úseku zodpovedným za komunikáciu s externými subjektmi.

Termín plnenia: bez termínu.

2.6. Prostredie a materiálne podmienky zariadenia

2.6.1. Vonkajšie a vnútorné priestory zariadenia

Vstup do CDR je zabezpečený uzamykateľnou bránou s elektronickým vrátnikom a kamerovým systémom, ktorý používajú zamestnanci na kontrolu vstupu. Vo vonkajších priestoroch sa nachádza pieskovisko, preliezka pre menšie deti a zastrešené posedenie. K dispozícii je aj ping-pongový stôl, ktorý deti aktívne využívajú.

Zariadenie je rozdelené na dve podlažia. Na prízemí sa nachádza vstupná chodba, kde sa deti po príchode prezývajú. Súčasťou tohto poschodia je jedáleň, v ktorej deti spoločne raňajkujú, obedujú a večerajú; zároveň sa podľa možnosti zapájajú do prípravy stravy pod vedením vychovávateľky. Ďalej sa tu nachádza spoločenská miestnosť – obývačka, ako aj tzv. výchovná miestnosť, v ktorej prebiehajú komunitné stretnutia, supervízie a terapeutické aktivity s využitím hračiek na hrovú terapiu. V blízkosti týchto priestorov sú umiestnené kancelárie sociálnej pracovníčky, psychologičky a riaditeľky zariadenia.

Ubytovacia časť je vytvorená pre jednu samostatne usporiadanú skupinu; Deti sú ubytované v izbách po dvoch až troch, pričom každá izba pôsobí funkčne, príjemne a individualizovane. Deti majú k dispozícii vlastnú skriňu, spoločný stôl a stoličku. Priestory pôsobili v čase monitoringu upratane a esteticky, pričom je zjavné, že deti sú vedené k poriadku a čistote.

Súčasťou výchovnej skupiny je miestnosť pre vychovávateľov, v ktorej sa uchováva vreckové detí a lieky. Podávanie liekov zabezpečuje zamestnanec so zdravotníckym vzdelaním.

Celkovo možno konštatovať, že priestory CDR sú čisté, priestranné, vkusne zariadené a udržiavané na vysokej úrovni, čím vytvárajú vhodné podmienky pre život detí a ich každodenné aktivity.

Obrázky: vonkajšie priestory zariadenia, spoločenské priestory (kuchynka), izba detí

2.6.2. Priestory určené na osobnú hygienu

Hygienické priestory v zariadení boli čisté, udržiavané a zodpovedali stanoveným štandardom.

Dvere na sociálnych zariadeniach nebolo možné na poschodí budovy zamknúť. Sprchy boli opatrené závesmi.

Toalety a kúpeľne odporúčame opatriť prvkami na ochranu súkromia.¹⁹ V závislosti od rozumovej a vôľovej vyspelosti dieťaťa, by dieťa malo mať možnosť uzamknúť sa počas

¹⁹ „Každý rezident by měl mít svůj osobní uzamykatelný prostor, ve kterém si může uchovávat své osobní věci, a měl by se moci oblékat, svlékat, umýt, osprchovat a vykoupat v podmínkách respektujících jeho intimitu.“ Rada Európy / Európsky výbor

hygieny, napríklad pomocou otočných zámkov, ktoré môže personál z bezpečnostných dôvodov otvoriť zvonku.

Obrázky: Kúpeľňa a toalety

Opatrenie komisára pre deti:

- 10. CDR:** Zabezpečenie možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet, napr. formou otočných zámkov, ktoré v prípade potreby je možné z vonku otvoriť.

Termín plnenia: do 6 mesiacov

2.7. Personál zariadenia

V CDR je personál aktuálne tvorený psychologičkou, sociálnou pracovníčkou, dvoma vychovávateľmi, štyrmi pomocnými vychovávateľmi a piatimi profesionálnymi rodičmi, ktorí sa starajú o deti vo svojom rodinnom prostredí. Všetky pozície sú obsadené a v zariadení sa nenachádzajú neobsadené pracovné miesta.

Personál plní svoje povinnosti na odbornej úrovni s dôrazom na záujem a potreby detí. Zamestnanci sa snažia zabezpečiť, aby deti mali všetko potrebné pre svoj každodenný život a rozvoj.

Ako už komisár uviedol v časti 2.1.1., vzhľadom na napäté vzťahy medzi vedením zariadenia a zamestnancami sa odporúča realizovať opatrenia na ich zlepšenie, napríklad prostredníctvom pravidelných supervízií. Takýto mechanizmus by vytvoril priestor na otvorenú komunikáciu a hľadanie konštruktívnych riešení, čo by mohlo prispieť k ešte efektívnejšej starostlivosti o deti.

na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT), Informačný prehľad: Osoby zbavené slobody v zariadeniach sociálnej starostlivosti. Bod 10. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680a8ae64>.

3. Prehľad opatrení komisára pre deti

3.1. Prehľad opatrení

Termín plnenia	Priaté opatrenie
Bezodkladne	<p>CDR: Zabezpečiť, aby záznamy o odobratých výhodách deťom a o pomôčovaní detí neboli verejne vystavené, ale boli vedené diskkrétne v individuálnej dokumentácii dieťaťa a uchovávané výlučne v priestoroch určených pre odborný personál, čím sa ochráni súkromie a dôstojnosť dieťaťa a predíde jeho stigmatizácii. (Opatrenie č. 3, bod 2.2.3.)</p> <p>CDR: Zabezpečiť zverejnenie kontaktov na dozorujúce a kontrolné orgány alebo subjekty poskytujúce pomoc deťom (napríklad Komisára pre deti, Generálnu prokuratúru SR, Verejného ochrancu práv alebo IPečko), a súčasne poučiť a informovať deti o možnostiach podávať sťažnosti a podnety týmto externým subjektom (aj deťom v profesionálnych rodinách). (Opatrenie č. 4, bod 2.2.4.)</p>
Do 1 mesiaca	<p>CDR: Zabezpečiť prístup k internetu prostredníctvom osobných mobilných zariadení a umožniť tak deťom primeraný a kontrolovaný prístup k wifi aj cez osobné zariadenia, a to pri zachovaní dohľadu a obmedzení zameraných na ochranu pred nevhodným obsahom. Takéto opatrenie by mohlo podporiť rovnosť príležitostí detí a zároveň uľahčiť ich kontakt s rodinou a spolužiakmi. (Opatrenie č. 7, bod 2.3.3.)</p>
Do 6 mesiacov	<p>CDR: Zabezpečenie možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet, napr. formou otočných zámkov, ktoré v prípade potreby je možné z vonku otvoriť. (Opatrenie č. 10, bod 2.6.2.)</p>
Priebežne	<p>CDR: V záujme zachovania a posilňovania súrodeneckých väzieb zabezpečiť pravidelný osobný kontakt medzi súrodencami minimálne raz týždenne. Súrodenecké skupiny umiestňovať, pokiaľ je to možné, spoločne – v rámci jednej samostatne usporiadanej skupiny alebo v spoločnej profesionálnej náhradnej rodine. Rozdelenie súrodencov realizovať len v odôvodnených prípadoch, ako je závažný zdravotný stav dieťaťa alebo vážne konflikty medzi súrodencami. (Opatrenie č. 1, bod 2.1.2.)</p>

	<p>CDR: Zariadenie je povinné zabezpečiť, aby v prípade umiestnenia súrodencov do odlišných zariadení alebo skupín/profesionálnych náhradných rodín bol v spisovej dokumentácii vyhotovený záznam o ich rozdelení vrátane riadneho odôvodnenia tohto postupu, a zároveň viesť priebežnú evidenciu o uskutočnených súrodeneckých stretnutiach. ((Opatrenie č. 2, bod 2.1.2.)</p> <p>CDR: Z hľadiska upevňovania rodičovských väzieb sa odporúča, aby sa, pokiaľ to umožňujú podmienky a psychická vyspelosť dieťaťa, zabezpečili aj fyzické stretnutia detí s rodičmi vo výkone trestu priamo v príslušných ústavoch. (Opatrenie č. 5, bod 2.3.1.)</p> <p>CDR: Posilniť psychologickú podporu pre deti v prípadoch, keď kontakt s rodičmi zlyháva alebo je dlhodobo prerušovaný. Zároveň je potrebné zintenzívniť koordináciu s ÚPSVaR pri vyhľadávaní aktuálnych kontaktov na rodičov a pri riešení ich pasivity. Súčasťou môže byť aj pravidelné spoločné hodnotenie prípadov detí s nízkou rodičovskou participáciou a systematické dokumentovanie priebehu sanácie s analýzou dôvodov jej neúspechu. Tieto poznatky by mohli byť následne využité pre metodické odporúčania a ciele intervencie. (Opatrenie č. 6, bod 2.3.2.)</p> <p>CDR: Odporúča sa, aby deti po dovŕšení 15 rokov mali v CDR zabezpečenú možnosť plne disponovať svojim vreckovým a samostatne s ním nakladať, pokiaľ samy nepožiadajú o inú formu správy; u mladších detí je potrebné individuálne zohľadňovať ich vek a úroveň psychickej vyspelosti. Takto nastavený prístup prispieva k rozvoju zodpovednosti, plánovacích schopností a lepšej príprave na samostatný život v dospelosti. (Opatrenie č. 8, bod 2.3.5.)</p>
<p>Bez termínu</p>	<p>CDR: Odporúča sa viesť individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa (IPROD) ako jednotný a komplexný dokument, ktorý bude obsahovať výstupy všetkých odborných zložiek zariadenia. Tento dokument by mal byť súčasťou spisovej dokumentácie dieťaťa vedenou pracovníkom na sociálnom úseku zodpovedným za komunikáciu s externými subjektmi. (Opatrenie č. 9, bod 2.5)</p>

3.2. Prehľad príkladov dobrej praxe

<ul style="list-style-type: none"> • Ako príklad dobrej praxe tím NPM vyzdvihuje, že CDR udržiava pravidelný kontakt aj s deťmi dočasne umiestnenými mimo zariadenia, konkrétne napríklad iniciatívu zamestnancov, ktorí spolu s deťmi opakovane navštívili maloleté dieťa aktuálne umiestnené v reedukačnom centre, čím podporili jeho sociálne a vzťahové väzby, ktoré má vytvorené v CDR. (bod 2.1.1.)
<ul style="list-style-type: none"> • Príkladom dobrej praxe v CDR je taktiež vytváranie bezpečného prostredia založeného na dôvere, rešpekte a stabilite, kde deti vnímajú vychovávateľov ako blízke, spoľahlivé a empatické osoby. (bod 2.1.1.)
<ul style="list-style-type: none"> • Tím NPM hodnotí terapeutickú a psychologickú prácu v zariadení veľmi pozitívne, oceňuje najmä osobné nasadenie psychologičky, využívanie širokej palety diagnostických a terapeutických metód a dôraz na individuálny prístup k dieťaťu. Uvedený prístup hodnotí komisár ako príklad dobrej praxe. (bod 2.2.2.)

3.3. Iné aktivity komisára v súvislosti s monitoringom

Jedným z cieľov Národného preventívneho mechanizmu a Úradu komisára pre deti je **prednostne sa zameriavať na monitorovanie**, ako sa v praxi dodržiava právo detí na udržiavanie vzťahu so súrodencom a či sú súrodenci pri umiestnení do centier pre deti a rodiny ponechávaní spolu. Monitoring sa bude sústreďovať najmä na postupy pri rozdeľovaní súrodencov, na podmienky umožňujúce zachovanie ich kontaktu a na to, či majú zariadenia vytvorené vnútorné mechanizmy alebo metodické rámce, ktoré túto oblasť podporujú. **V tejto súvislosti je úrad komisára pre deti v intenzívnej komunikácii s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny s cieľom posilniť systémové riešenia na ochranu vzťahových väzieb medzi súrodencami. Cieľom je prispieť k tomu, aby boli rodinné väzby detí chránené a posilňované v súlade s ich najlepším záujmom.**